

FELSZABADULT AZ ALKOTÓI SZABADSÁG

Boros Eszter
okl. építéstervező-művész

Alfons Mucha: Dry Impérial plakát

A művészeti irányzatok megismerése, felismerése fontos képesség (kellene, hogy legyen) az asztalozsákmában is. Egy stílusidegen bútor, vagy épületasztalos-ipari termék rendkívüli módon ronthatja az összképet. Az ember persze ki is fogyhat az ötletekből, inspirációra lehet szüksége. Ilyenkor érdemes egy művészettörténeti könyvet elővenni, s jobban belemélyedve utánajárni a stílusjegyeknek, a technikáknak. Például a szecesszió, amely nekem is az egyik legkedvesebb stílusirányzatom.

A szecesszió szinte az összes művészeti ágat meghódította Európában az 1800-as évek végétől kezdve az első világháborúig. Más néven, de ugyanazon elvek alapján, a nacionalista jegyeket felhasználva tették országonként egyedivé: art nouveau, vagyis „új művészet” a franciáknál, Jugendstil, azaz „fiatal stílus” az osztrákoknál, Secession névvel „kivonulás” a németeknél, „szabad stílusként” Stile Liberty az olaszoknál és Modern style elnevezéssel „modern stílus” az angoloknál.

A mozgalom azért jött létre, hogy segítsen a kor emberének elszakadni a múlttól. A XIX. század végére a művészek megpróbálták minden eddigi stílusból újat alkotni, több-kevesebb sikerrel. Ezen

stílusirányzatok a nehezen értelmezhető eklektika és historizmus voltak, s ezek különféle változatai: neobarokk, neogót, neoklasszicista stb. Ez idő tájt jellemzően nagyon színpadias alkotások születtek. Ekkor lendült fel az iparosodás is, új szelek jártak Európában – friss, modern lendület kellett az embereknek, amely teljesen új alapokra épül. Ez volt a szecesszió. Szabadon áramló formáihoz az inspirációt a növényvilágból merítette.

A szó maga kivonulást jelent, ami utal arra, hogy 1897-ben Bécsben negyvenkilenc művész kivonult a városi művészeti központból, hogy új művészetet teremtsen.

A szecesszió mindenekelőtt az iparművészetben, s bizonyos mértékig ahhoz kapcsolódva, a képzőmű-

”

A szecesszió mindenekelőtt az iparművészetben, s bizonyos mértékig ahhoz kapcsolódva, a képzőművészetben kifejlődő mozgalom.

vészetben kifejlődő mozgalom. A tárgyalkotásban, a grafikában és a festészetben, de gyakorlatilag minden művészeti ágban megtalálta a maga útját. Az építészetben is gyakran folyamodott az ipar- és a képzőművészet segítségéhez. Jellemző rá, hogy kerülte a szögben törő, egyenes vonalakat. A geometriai formák helyett a természetes növekedés élményét keltő, szabadon áramló formákat kedvelte. Arra törekedett, hogy az alakulóban lévő élet lendületét, a technikai fejlődés hatására mind jobban felgyorsuló jelent közvetítse. Ugyanakkor volt benne valami romantikus indíttatású szembefordulás is a modern világgal. Tiltakozott a gyáripar, a tömegtermelés emberrnyomórító személytelensége ellen. A termelés folyamatában egyszerű eszközzé vált, mechanikus részmunkát végző emberek helyett az alkotói szabadságot akarta visszaadni. Nem beszélve a sorozatgyártás silány minőségéről, az egyedileg, kézzel készült termékek magas minőségéhez képest.

Émile Gallé: Üvegváza

Van de Velde által tervezett íróasztal (Orsay Múzeum, Párizs) (1898–1899)

„Dawn and Dusk” ágy Émile Gallétól, Franciaország (1904)

Az egyéniség teljes értékű kifejtésére lehetőséget nyújtó kézműves munka örömét hirdette, hitt abban, hogy az alkotótevékenységben nyert öröm, kiteljesedés a társadalom bajait is orvosolni tudja. A képzőművészetek és iparművészetek között nem tett különbséget.

Újraformálja a tárgyi világot, a lakberendezési és használati tárgyakat, a plakátot, a reklámgrafikát, a nyomtatott betűt, a divatcikket, de az erőművek gépein is ott a nyoma. A modern dizájn szemlélet szándéka ott van benne, céljaihoz a legkorszerűbb technológiai megoldásokat alkalmazta.

dásokat és anyagokat (acél, bauxit, vasbeton, üveg) is felhasználja. Sok szecesszionista művész több területen is alkotott, mint például Victor Horta az építészetben, belsőépítészetben, a textildesign területén stb.

A XIX. század közepének nagyhatású teoretikusa, John Ruskin (1819–1900) hangoztatta elsőként azt, hogy a megújulás érdekében vissza kell találni a kézművesség megbecsüléséhez, ahhoz az anyag tisztelőtől alapuló őszinteséghez, amellyel a középkori mesterek dolgoztak. Ezt a meggyőződést képviselte s érvényesítette a gyakorlatban Ruskin követője, William Morris (1834–1896). Ő volt a vezéralakja annak a kezdeményezésnek, amely Angliából gyorsan áterjedt a kontinensre is, s amelynek szelleme áthatotta a századforduló egész művészetét.

Néhány jelentős szecessziós művész Európából:

- Grafika/plakát: Alfons Mucha, Aubrey Vincent Beardsley, Klimt
- Festészet: Alfons Mucha, Egon Schiele, Munch, Henri de Toulouse-Lautrec
- Kerámia: Émile Gallé, Maurice Dufrené, Edmond Lachenal, Paul Bonnard
- Üvegművesség: Émile Gallé, Tiffany
- Ékszer: René Lalique, Tiffany, Georges Fouquet
- Textilművesség: Koloman Moser, Eugène Grasset, Victor Horta
- Bútor/belsőépítészet: Agostino Lauro, Van de Velde, Gustave Serrurier-Bovy
- Építészet: Joseph Maria Olbrich (osztrák Secession épület), Gaudí, Victor Horta, Mackintosh, Otto Wagner

A Tassel-ház homlokzati képe

A SZECCESSZIÓ ÉPÍTÉSZE

Az építészetben a szecesszió legnagyobb szemléletbeli eltérése a korábbi stílusirányzatokhoz képest az volt, hogy megszabadította a tervezést a történeti formák, s az eklektika idején kialakult merev szabályok kötöttségeitől. Helyette az számított, hogy a rendeltetésből fakadó, tényleges használatból kiindulva az épületek jobban megfeleljenek a korszerű követelményeknek. A kínálózó lehetőséggel a mesterek – egyéniségüktől függően – más-más módon éltek. Volt, akinél a funkcionális alakítás, másoknál a korszerűséget hangsúlyozó dekoratív forma került előtérbe. S voltak olyanok is, akik szinte képlékeny

anyagként kezelték az épületet, s a plasztikus forma kifejező erejét juttatták érvényre. Az építészet addigi történelme során soha nem volt annyira sokszínű, mint a szecesszió idején. Az alkotók szándéka szerint most minden feladat megismételhetetlenül egyedi volt, s megoldása a feltételekhez illően egyéni.

A szecesszió vágya a homogén stílus megteremtése volt. Így az alaprajztól kezdve a legutolsó belsőépítészeti részletig, jellemzően ugyanaz az ember tervezte az épületet, a kilincstől a lépcsőig, az ablaküvegektől a járólapig.

Ugyanakkor egyazon művészeti ágon belül is már a kezdettől fogva több eltérő irány indult útjára,

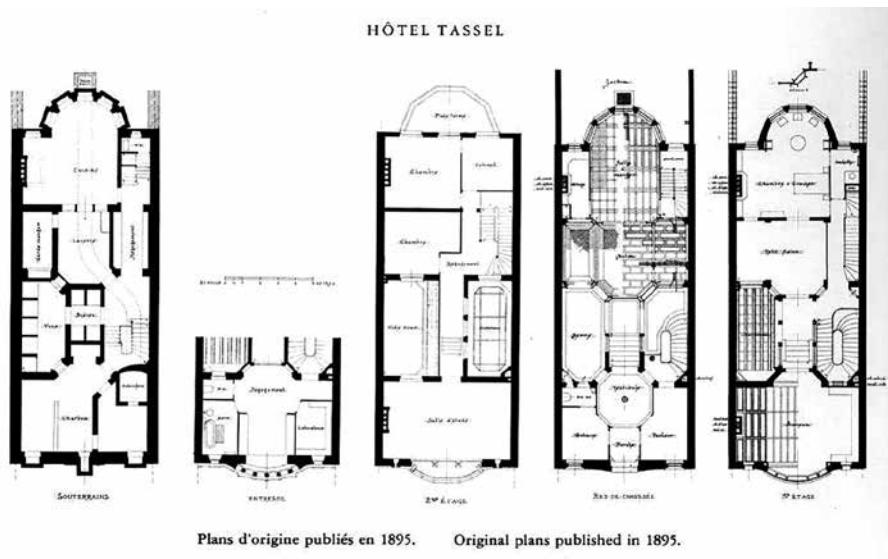
” Az építészet addigi történelme során soha nem volt annyira sokszínű, mint a szecesszió idején.

amelyek megkérdőjelezték a stílus homogenitását, s később a szecesszió felbomlásához vezettek.

A szecesszió építészetében például két, egymással szembenálló elv érvényesült. Az egyik jellemzően csak a felületi megformálásban hordozza a stílusjegyeit, viszont a szerkezeti elem, az új térrelmezés és a funkció előtérbe helyezése miatt lényegében már a funkcionalista építészet közvetlen előfutára volt. Amíg Gaudí, vagy a bécsi szecesszió székházát tervező J. M. Olbrich sokkal inkább az ornamentális, festői, atektonikus elemeket hangsúlyozta, s mint ilyen, a romantika építészetének a folytatója volt, egyben az organikus építészet előfutára.

TASSEL-HÁZ

A belga Victor Horta által tervezett négy brüsszeli városi ház: a Tassel-ház, a Hotel Solvay, a Hotel van Eetvelde, és a Maison & Atelier Horta az egyik legkorábbi, szecesszió jegyében fogant épületek.

Alaprajz

A Tassel-ház (1892–93) legfontosabb karakterjegyei közé tartoznak a nyitott terek, a különleges fényhatások és a különleges íves formák briliáns összekapcsolásai – épületszerkezeti és belsőépítészeti szempontból egyaránt.

Emellett a kor újításait is remekül alkalmazza – az üveget és az acélt –, hogy elképzeléseit megvalósítsa. Ezek jellemzően látható szerkezet-

ként jelennek meg az épületen. A legapróbb dolgokat, mint a kilincs vagy az ajtócsengő is ő tervezte, hogy az egész épület összes részlete harmóniában legyen egymással. Ez a szemléletmód különösen jellemző volt a stílusra, a művészek egyszerre több iparművészeti ágban is jeleskedhettek.

Az ikonikus lépcsőház padlóburkolatának mintája beleolvad a falon található festés indáiba, a vaskorlátot is beleértve, teljes harmóniában vannak az elemek egymással.

Az épület magáncélna, Émile Tassel – az Université Libre de Bruxelles geometriaprofesszora – számára készült, aki Hortához hasonlóan a „Les Amis philanthropes” szabadkőműves-páholy tagja volt. A professor aggregény volt, aki a nagyanyjával lakott, szeretett barátokat fogadni és sokszor a tudományos munkáját is otthon végezte.

Az épület egy 7,79 m széles és 29 m hosszú telken kapott helyet. Horta itt kísérletezett először az általa tervezett szellőző- és fűtési

A fényekkel való játék fontos volt Victor Horta számára

A Tassel-ház ikonikus lépcsőháza

rendszerrel, ezt mára nagyrészt használaton kívül helyezték. Az épület egyszerre praktikus és reprezentatív funkciót is ellát, miközben Victor Horta a tulajdonos saját ízlését és személyiségét is figyelembe vette a tervezés során. A kor társadalmi változásainak bemutatása szempontjából az épület különösen kimagasló példája lett a XX. századba való átmenetnek. 1956-ban kis lakásokra osztották, ami tönkretette az eredeti koncepciót a tágas, nyitott terekkel kapcsolatban. Az 1976. november

18-i királyi rendelet értelmében az épületet teljes egészében védetté nyilvánították. Jean Delhaye építész 1976-ban vásárolta meg az épületet, és azt a célt tűzte ki magának, hogy visszaállítja a ház eredeti pompáját – 1982-ben kezdte a restaurálást. Az épületet a mai napig használják, annyi különbséggel, hogy most irodák találhatóak benne. Folyamatosan karbantartják és magas minőségben, eredeti alapanyagokkal javítják a szükséges részeket, mivel műemlék épületnek nyilvánították és a Világörökség részét képezi,

ahogy mind a négy Horta-épület. A szecesszió a magyarországi művészekre is nagy hatást gyakorolt. A cikksorozat következő részében ezzel foglalkozunk. ■

Forrás:

- enciklopedia.fazekas.hu
- whc.unesco.org
- artnouveau-net
- en.wikipedia.org
- bukowskis.com
- christies.com
- jewellermagazine.com
- monument.heritage.brussels